

Modstandskampens eftermæle

Modstandskampens betydning under og efter krigen – dens eftermæle har gennemgået flere faser. Danmark kom billigt gennem krigen, målt i kroner og ører og i menneskelige ofre. Ingen tvivl om det.

Men skyldtes det den førte politik?

Eller Danmarks militær strategiske betydning, som trædesten for krigen i og mod Norge – vor placering som porten til Østersøen?

Eller var det på grund af Danmarks krigsvigtige leverancer til Nazityskland?

Eller var det, fordi vi af nazisterne blev betragtet som ariere – en del af det nazistiske folkefællesskab (Volksgemeinschaft)?

Eller var det fordi, så længe den danske befolkning kunne holdes i ro, kunne tyskerne omkostningsfrit malke det danske samfund, primært ved at give husly og ydelser til den tyske krigsmaskine?

Blev krigens omkostninger ulige fordelt?

Var det lønmodtagerne, der betalte gildet via skattebilletten?

Har man kun analyseret gevinsterne ved samarbejdspolitikken?

Har man fortiet samarbejdspolitikken omkostninger – for enkelte borgere (eksempelvis modstandsfolk, der havnede ved pælen i Ryvangen eller måtte gennemgå umenneskelige lidelser i tyske tugthuse eller KZ-lejre – russernes bombardement af Bornholm – eksempelvis ved de danske borgere, (landsforrædere), der blev henrettet for forbrydelser, andre senere blev idømt fængselsstraf for?

Alternativet for samarbejdspolitikken var det værst tænkelige.

Er det værst tænkelige beskrevet noget steds?

Hvis man spørger den jævne dansker, der oplevede tyskernes desperante terror i 1944 – 1945, vil de fleste nok hævde, at det kunne ikke blive meget værre.

Har man analyseret følgevirkningerne af retsopgøret?

Med hensyn til vor parlamentarismes videre skæbne?

Med hensyn til vort bureaukrati?

Med hensyn til befolkningens medbestemmelse og medindflydelse?

Med hensyn til de virkelige skyldige? Her kan jeg kun ganske kort og periferisk berøre nogle af spørgsmålene.

Glorificeringens – fase

Dogmet eller rettere myten blev skabt, nemlig at alle danske havde kæmpet den ædle kamp – en konstruktion? Den nationalt bevidste, glorificerende heltedyrkelse blev skabt. Dermed kunne skammen over egen passivitet skjules. Her fremstilledes for en tid antifascister som modige, dristige, forvovne, heltmodige, uselviske frihedskæmpere, der kæmpede den ædle kamp for Gud, Konge og Fædreland.

En nation hævdede næsen op over sølet ved at stille sig på skuldrene og træde de ganske få aktive antifascister endnu længere ned i håbløshedens og modløshedens sump.

Glorificeringens periode

Nogen pralede og soled sig mere eller mindre ufortjent efter krigen. De var med til at fortegne billedet.

De døde, de hjemvendte fanger og vore søfolk blev overset, men størsteparten, de, der havde en resultattavle, holdt deres kæft.

Beskedenhed, anonymitet er karakteristisk for sabotører – egentlig ikke fordi de er beskedne, men deres erfaring var, at så længe man var ubemærket, var chancerne for overlevelse størst.

Megen af befrielsesdagens skulderklappen var ofte udtryk for selv at komme lidt frem i lyset og helt forvirrende blev billedet af de mange, mere eller mindre usande beretninger, fremstillet i et rosenrødt, romantisk, krigsforherligende skær med spradebassen i centrum.

Her lå et umætteligt marked. Det var medieguf – det solgte. Romantisk heltedyrkelse var udbredt i de første mange år efter krigen.

Spradebassernes pralerier og beskrivelser af deres heltegerninger mødte jeg på min læreplads og i min karriere i hjemmeværnet. De efterlod hos fornuftige mennesker en distance eller afstandstagen til modstandskampen som sådan.

Stimmungsbericht

Så sent som i 1995 var jeg indbudt til en reception på Københavns Rådhus. Dronningen holdt tale, hun fremhævede vore oversete og «glemte» krigssejleres indsats. Det skal hun have tak for.

Tilbuddet om at stå på rad og række med tilladelse til at modtage den kongelige hånd overså jeg dog.

Men i skaren af frihedskæmpere, med op til to nystrøgne armbind og flotte medaljer som guirlander på brystet var én, som jeg fik en snak og en kop øl med. Jeg spurgte:

«Nå, hvad beskæftigede du dig så med, da der var krig?»

Hans beretning var dramatisk, lang og en stor løgnehistorie.

Hans leder kunne jeg identificere som en person, jeg fik henvist oppefra i hierarkiet til min gruppe.

I det døgn, denne person var i min gruppe, skete flg.:

Jeg besøgte ham i hans hjem om eftermiddagen, forklarede ham sabotagens krav til security og ikke mindst de risici, der var forbundet med sabotage.

Alle fotografier og negativer af ham destrueredes under protest.

Samme aften må Ib og Lille Svend flygte fra en bil i Nansensgade under heftig beskydning.

I bilen lå lederens navn og adresse samt aktionsrapporter.

Jeg får besked på at advare og opbevare ham. Næste morgen skulle han deltage i en mindre aktion og havde fået flg. instruks:

«Når du bevæger dig rundt (som tilskuere) skal du holde skydejernet ned mod jorden, (for at undgå ulykker).

Bliver der skyderi, skal du dampe af og overlade resten til os».

Selv i tilskuerrollen afslørede han, at han absolut ikke var det store naturtalent. Efter aktionen blev han opbevaret de næste timer.

Lille Svend og jeg drøftede hans videre skæbne. Lille Svend bad mig sørge for, at han havde logi og nogen føde. Jeg afslog blankt med den begrundelse, at hans værdi i gruppen som aktiv sabotør var lig nul, og da vi ikke havde for meget at gøre godt med selv, ville han være en klods om benet.

Derfor måtte Lille Svend stå for det videre fornødne. Gutten blev sejlet til Sverige samme nat. Omkring 1990 ringer Ib mig op og fortæller, at «en af mine folk» havde søgt om erstatning i henhold til lov om Besættelsestidens Ofre.

Ansøgningen var tyk som en telefonbog og Ib kunne ikke dy sig for grinende at fremhæve enkeltheder.

Gutten havde været min personlige livvagt og assisteret som manden, der skød stikkere. Ansøgningen var rutinemæssigt sendt til Ib.

Tidligere ledere indenfor BOPA undersøgte og sorterede sådanne ansøgninger, hvor BOPA var angivet som organisation og skelnede mellem løgn og virkelighed.

Tilbage til Rådhuset til den medaljeprydede frihedskæmper.

Jeg bad om navnet på frihedskæmperens leder – svar udeblev – sandsynligvis fordi han anede faren for at blive afsløret. Kunne jeg tillades at se nærmere på medaljerne? En af dem viste, at han var hjemsendt fra en militær ventegruppe. (Ventegrupper måtte ikke aktionere – de skulle vente). «*Har du selv lavet den*»?

Svar udeblev. Nu forklarede jeg ham ganske kort om min viden om hans leder. Øllet blev hurtigt drukket.

Glorificeringens virkninger?

I de følgende år kom bog efter bog – med heltedyrkelse som det fremtrædende moment og med for at sige det pænt en vis overdrivelse af modstandskampens omfang og virkninger på krigens forløb.

En historikers reaktion mod romantiseringen og glorificeringen er bedst kendt fra Aage Trommers videnskabelige arbejder om jernbanesabotagen. Han konstaterer og redegør for, at mange af de hidtidige versioner ikke stemmer overens med hans forskningsresultater.

Om hans konklusion:

Jernbanesabotagen havde kun beskeden militær betydning, skal ses som et resultat eller en reaktion på overdrivelserne er sandsynlig, men overlades til Aage Trommers vurdering.

Trommers konklusion rejste en storm af protester, nogle med en saglig og måske berettiget kritik af hans forskningsmetoder, men protesterne må i det store og hele betegnes som følelsesladede.

Det politiske tomrum – tiden lige efter befrielsen

Retsopgøret

Fase 1. Arrestationer i befrielsens dage

Der forelå ingen instruks til de modstandsgrupper, som jeg havde ansvar for, om hvem, der skulle anholdes; ej heller på hvilket grundlag.

Dette var helt og aldeles overladt til den enkeltes frie fantasi; derfor resulterede det i en vilkårlig og ret så forskellig behandling af arrestanter.

De eneste love, der forelå var Grundloven og det miks – maks, der var vedtaget i besættelsesårene.

Havde den enkelte andet end sin egen personlige, private «retsopfattelse» at gå efter?

Antallet af arresterede (64.000) taget i betragtning, var overholdelse af de mest almindelige retsprincipper, uanset om faciliteter og uddannede folk fandtes på forhånd udelukket.

Kun få af os kendte til afhørings teknik, mange, kun fra egne afhøringer i tysk fangenskab. Vi var jævne folk, vort kendskab til skriftlige fremstillinger var mangelfuldt.

Jeg havde som så mange andre ikke brugt pen og blæk, siden jeg afsluttede min skolekarrieres diktater og genfortællinger.

Man havde kun få steder at anbringe arrestanterne, tyskerne havde jo sat sig på de bedste steder, skoler, idrætshaller osv. til de mange tyske flygtninge.

Transportmulighederne var begrænsede, tyskerne havde stjålet størsteparten af Danmarks rullende materiel.

Vore køretøjer var tyske, som vi beslaglagde. At bringe de mange arrestanter for en domstol indenfor 24 timers fristens udløb, var lige så umuligt dengang, som det ville være i dag, ren utopi.

De lange knives nat!

Var samarbejdspolitikere blevet hakket til fars?

Alt andet lige, havde man ikke haft modstandsbevægelsen på godt og på ondt, og dens beskyttelse af arrestanter mod folkets overophedede, men forståelige had, var ret mange blevet hakket til fars i de lange knives nat, i de stemningsfyldte, lyse maj nætter, hvor proppen gik af efter 5 års terror.

Kritikerne prøver ikke, vil måske ikke, evner måske ikke at føle og forstå, hvad der rørte sig i det danske folk, derfor kører de ud på side-sporet, væk fra de barske realiteter.

Støvede sagsakter er deres værktøj.

De evner ikke, forstår ikke, men sandsynligvis vil de ikke forstå, at Danmark med hensyn til ressourcer ikke kunne opfylde de basale krav, der kræves af et retssamfund.

Mit indtryk af kritikerne er, at de mere eller mindre bevidst overser, at man dengang var i en mere end kaotisk situation.

Man havde ikke de samme betingelser, de samme muligheder, som vi har i vort velorganiserede samfund i dag.

Der var ikke en funktionsdygtig regering. Da den endelig kom på banen, måtte den prioritere problemkomplekserne, der var ingen central administration, der var intet politi med tilhørende afhørings- og anklagemuligheder, der var ikke en brugbar lovgivning med tilsvarende retsvæsen, alt skulle genetableres.

I efteråret 1944 udarbejder repræsentanter (udnævnt af Frihedsrådet) for modstandsbevægelsen i samarbejde med folk fra centraladministrationen repræsenterende samarbejdspolitikere lovgrundlaget for retsopgøret. Bemærkelsesværdigt er det, at modstandsbevægelsen samarbejder med netop de skyldiges (landsforræderes) repræsentanter. Større fejl kan næppe begås.

Frihedsrådet handlede absolut i modstrid med modstandsbevægelsens menige medlemmer.

Grundlaget for retsopgøret

Til fyldestgørelse af den danske stats traktatmæssige forpligtelser udstedtes den **12. juli 1946** en lov om afstraffelse af krigsforbrydelser.

Denne lov kriminaliserede krigsforbrydelse og forbrydelser mod menneskeligheden, således som de er defineret i artikel 6 i det internationale militærtribunals statut.

Foruden de handlinger, der er omfattet, af den særlige lov om straf for krigsforbrydelser, blev en række andre – belagt med straf ved en lov om forræderi og anden landsskadelig virksomhed, (der forøvedes i Danmark under besættelsen).

Udrensningen efter denne lov antog helt groteske former. Ikke én eneste af de hovedansvarlige politikere, dommere eller politiofficerer er straffet.

Den danske stat har kort og godt på det groveste saboteret sine pligter efter de internationale konventioner om afstraffelse af krigsforbrydere. Den har på det dybeste krænket det danske folks retsfølelse.

Eksempler på retskrænkelser

Minister Gunnar Larsen betalte salær til storstikkeren Hestetyven, som i øvrigt aflønnedes af Justitsminister Thune Jacobsen med samme løn som en departementschef.

Gunnar Larsen var involveret i verdens største byggeri af ubådsbaser i Frankrig. Oprettede og drev virksomheder i Ostrum (Baltikum) med leverancer til den tyske krigsmaskine.

Arbejdskraften var slavearbejdere hentet i dødslejrene.

Tiltalt og dømt ved byret, frikendt ved Landsret og Højesteret.

Rigsbefuldmægtigede Werner Best SS. Skyldig i mord på 11.000 polske intellektuelle. Blev idømt dødsstraf i Danmark som ansvarlig for terrorhandlinger. Dommen ændredes til 5 års fængsel.

Højesteret ændrede dommen til 12 års fængsel efter folkelige protester; benådet af kongen efter to års afsoning – løsladt og udvist (smuglet ud ad køkkendøren) i 1951.

Anklaget for krigsforbrydelser ved sin hjemkomst til das Vaterland.

Tyskerpiger – feltmadrasser

For god ordens skyld kun, at jeg dengang fordømte overgrebene mod feltmadrasserne og andre, akkurat som modstandsbevægelsens ledelse gjorde det.

Ved at mishandle, ved at klippe disse kvinder skaldede, flyttede man folkets opmærksomhed fra noget betydningsløst, bort fra de virkelige forbrydere. Man gjorde sig selv til forbrydere.

Feltmadrasserne blev lynafledere. Derved gik mange skyldige fri, derved latterliggjorde man også på denne måde «retsopgøret.»

Ved at stemple og gøre hele modstandsbevægelsen ansvarlig på grund af nogle få overophedede tåbers voldshandling, fik man endnu en gang afløb for sine slet skjulte, halvfascistiske hensigter i et skær, vi alt for godt kender fra nazipropagandaen i den misbrugte «retfærdigheds» falske skær.

Jeg føler i dag, at jeg svigtede, at jeg lod mig rive med af primitive følelser, af stemningen; men hvor mange har ikke det?

I Nazityskland, i Sovjet, i Kina under Kulturrevolutionen.

Havde man prøvet at analysere de faktorer, der lå bag det opgør, som også jeg deltog i, som jeg i dag finder uværdigt for et demokrati og et retssamfund, havde jeg haft lidt respekt for mine landsmænd, måske kunne resultaterne være anvendt i en fremadrettet konfliktforskning, som kunne have betydning i en verden af i dag, antydningssvis i Kosovo, Afghanistan og Irak.

Men, at krig er en forbrydelse, og at krig forvandler selv besindige mennesker til bestier, forbigår disse sandhedssøgende apostle.

Det er nemlig ikke deres egentlige ærinde, de var og er Jantelovens forkyndere; fødselshjælpere for nynazismen.

Bedre argument mod dødsstraf findes ikke

Arbejderklassen især noterede sig uretfærdighederne i retsopgøret, og protesterede med arbejdsnedlæggelser. Dette påvirkede ikke blot myndighederne, men også vore domstole.

Best's domfældelse er beviset på, at domstole og myndigheder reagerer og dømmer ikke kun ud fra de foreliggende akter, men afhængigt af skrålet i sidegaderne. Man underkastede sig gadens parlament. Personlig er jeg ret ligeglad med om en person idømmes en spjældetur på et eller antal år og slipper ud før tid ad køkkendøren.

Men min retsbevidshed krænkes, når alt tegner til i sol og måne, at personer vil blive idømt dødsstraf og henrettet, når skrålet er for højlydt. I to tilfælde bevirkede dette, at anklagede og fængslede, inden dom var afsagt, begik selvmord. Endnu værre bliver det, når personer for stort set samme forbrydelser idømmes dødsstraf, hvor nogle henrettes, medens andre får udskudt henrettelsen til der var ro i andedammen.

Derefter forvandlede bekvemt dødsstraf til en langvarig fængselsstraf, som blev afsonet i løbet af få år.

Justitsmord har der næppe været tale om, men er den anklagede

henrettet er der ingen muligheder tilbage for at rette på eventuelle begåede fejl.

I øvrigt kan jeg ikke se det formålstjenlige i et fredeligt demokratisk samfund at anvende barbarernes metoder.

Befrielsesregeringen

Modstandsbevægelsen fik ministertaburetter og man klamrede sig til dem, så længe det varede. Den efterfølgende periode kan bedst karakteriseres som en tur i Tivolis rutschebane – op og ned, men mest ned.

Et valg i popularitetens fodspor

Det første valg gav kommunisterne en valgsejr, som gav ret mange mandater, men ikke et flertal. Valgsejren skal ses på baggrund af modstandsbevægelsens indsats og Den røde Hærs sejr over Det Tredje Rige.

Men de professionelle politikere trak bag kulisserne i trådene, og de var beundringsværdige dygtige i udførelsen af det politiske mummespil. De havde erfaringerne.

Det indenrigspolitiske mummespil

gulvtæppe og syltekrukkemetodik sættes igen i højsædet.

Lovgrundlaget for retsopgøret gav man tre kardinalpunkter

1. Nedsættelse af Den parlamentariske Kommission.

a. Denne skulle ikke undersøge forræderiske gerninger før den 9. april 1940

b. Værnemagtsarbejde udført med daværende regerings billigelse var ikke landsforræderi.

Se Frikorpsfolkenes argumenter for frifindelse.

c. Arkiver skulle holdes lukkede.

**Dermed var alle paragraffer i vor Grundlov,
som jeg opfatter som ret entydig elimineret.**

Dermed ville samarbejdspolitikere og deres tro tjenere gå fri.

ad 1. Den parlamentariske Kommission forestod undersøgelserne ledet af politikere, der som hovedopgave havde til formål at rejse anklage mod politikere, der kunne anklages for landsforræderi.

Trods de omfattende undersøgelser, blev der kun rejst anklage mod en enkelt politiker, nemlig minister Gunnar Larsen. Resultatet kan vel ikke undre – tiden gik og stemningen ændredes – opinionen var kørt træt og stønnede i krogene, hvad kan det nytte?

Kommissionens arbejdsmetoder kan bedst sammenlignes med, at en kassefører, der har haft fingrene for dybt i kassen, skal undersøge egne bedragerier.

Nedsættelsen af kommissionen var igen et brud på Grundloven. Den lovgivende, den udøvende og dømmende magt skal være adskilt. Her opfyldte udvalgte politikere alle tre funktioner i eet og samme hug

Ad. 1a. Denne beslutning er i nogen grad ændret ved tidligere statsminister Nyrup Rasmussens oprettelse af et center, hvis hovedopgave bl.a. blev en undersøgelse af de forbrydelser den danske stat havde begået overfor tyske flygtninge, før vi blev besat.

Umiddelbart er det mit indtryk at man på forhånd sikrede sig i ansættelsesproceduren, at intet skulle opklares. Dette indtryk bestyrkes af, at efter års arbejde foreligger, der ingen resultater og af, at da den nuværende regering af «sparehensyn» nedskar centrets bevillinger kom dettes første klare udmelding:

«Vi kan ikke fortsætte og gøre vore undersøgelser færdige pga. ressourcemangel».

Guderne må vide om nogen havde forventet et resultat?

Ad. 1 b. Anklagemyndigheden blev i de første efterkrigsår ledet af Carl Madsen. Meningerne om hans arbejde er mere end delte, men at han af et godt hjerte gjorde en formidabel, men forgæves indsats for at få forræderne dømt er hævet over enhver tvivl.

Sagerne mod de store entreprenørselskaber trak ud i årevis, de var komplicerede, sagde man. Carl Madsen blev afsat pga. spritkørsel – en Guds gave til fårene, han ville have klippet.

A.P. Møller blev senere i en bog anklaget for værnemagerarbejde.

Debatten bølgede.

Ved et møde år 1999 i Dokumentationscenter for Historieforfalskning kom Erling Andresen, som havde ledet en af BOPAs fire afdelinger; som var jurist og som efter kapitulationen blev ansat i Statsadvokaturen under Carl Madsen, med følgende redegørelse:

Uddrag:

«Sagen mod Riffelsyndikatet og dermed A.P. Møller havde ligget på mit bord umiddelbart efter kapitulationen, men et særdeles belastende dokument, der havde været med fra sagens start og et halvt århundrede senere blev fundet af en journalist, var på det tidspunkt forsvundet fra akterne».

Hvilke slutninger den enkelte kunne/ville drage omkring dette mysterium og hændelsesforløb overlod Erling Andresen til tilhøreren selv. Erling Andresens hæderlighed er hævet over enhver tvivl.

Min opfattelse er, at der indenfor politi og anklagemyndighed var folk, der for at skjule egne synder, bistod ved at gøre «tjenester», og derfor fjernede «varme» sagsakter.

Det bedste udsagn om politiets rolle i opklaringen af forbrydelser under besættelsen er statsadvokat Volmer Nissens.

I filmen Med ret til at Dræbe, blev han direkte spurgt om, hvorfor man ikke havde bidraget til opklaringen af de drab, hvorom, der her skede tvivl.

Hans svar var:

«Så ville jeg være sikker på, at blive politimester i Lemvig».

Politifolk fortiede og undlod at gøre deres pligt dels for at undgå selv at komme i fedtefadet, eller for at undgå repressalier. Vejen som trafikregulator i nærmeste gadekryds var til at overse.

Ad. 1 c. De lukkede arkiver

har været et stridsspørgsmål igennem alle årene og er med rette blevet opfattet som politikerne forsøg på at undgå en opklaring af deres forræderiske handlinger. Det vil føre for vidt at gentage disse anklager. På et enkelt punkt, nemlig omkring likvideringer vil jeg senere komme med et enkelt eksempel, men må i øvrigt henvise til bøger, der omhandler emnet.

Den anden front – Den kolde Krig kom i kuvøsen

Allerede under de allierede stormagters Teheran-møde åbenbares uoverensstemmelser mellem Stalin og Churchill. Denne forsøgte under de engelske styrkers fremstød i Tyskland at lade tyske styrker passere fronten uden at blive afvæbnet, for på et senere tidspunkt at kunne bruge dem til at stoppe de russiske fremstød. Disse bestræbelser stoppedes imidlertid effektivt af den amerikanske hærkommando. Men bestræbelserne har givetvis været kendt af russerne og har ikke gjort den gensidige mistro mindre.

Bornholmerne betalte senere med de russiske bombardementer af Nexø og Rønne.

Det delte Europa

Som tiden gik, og her sparede den danske presse sig ikke, blev det mere og mere klart for de fleste, at der bag jerntæppet foregik en undertrykkelse, som man vendte sig imod.

Denne koldkrigs periode er fortsat til vore dage, præget af intolerance, og udelukkelse af alt, der kan tjene til at se virkeligheden i et andet lys end magthavernes.

Den kolde Krigs vanvittige oprustning, der har hensat stormagternes befolkninger i en armod og fattigdom, der trodser enhver beskrivelse, er kun en del af hysteriets omkostninger.

Vi lever alle i en angst og en frygt for udslettelse af de enorme lagre af atom- og brintbomber, der stadig ligger klar til affyring i siloerne.

Dette er ikke et forsvar for Stalinstyrets forbrydelser, blot en flig af forklaringen. Men Stalins forbrydelser blev et brugbart instrument i den altid kørende klassekamp.

Her indtræder så

2. Fase i modstandskampens eftermæle

Hvad, der skulle udgives og offentliggøres om besættelsestiden blev afgjort ved økonomisk foranstaltninger.

Ved at udelukke økonomisk støtte til kritikere af det hedengangne og nuværende politiske system foretog man restriktivt en censur, der kun har sidestykke i totalitære stater. En påstand?

Analysér indholdet af hvad der er udkommet i de sidste mange år. I forgrunden tegner sig bøger, der velsigner samarbejdspolitikken, medens alt hvad der mistænkeliggør eller endog tegner et negativt billede af de folkelige kræfter, der var kendetegnende for oprøret mod de holdningsløse er blevet systematisk fortiet.

Eksempel:

De historiske eksperter overså eller rettere blev betalt for at overse og fortie samarbejdspolitikernes, vort politis øverste ledelses samarbejde med de nazistiske myndigheder før og under besættelsen, vore domstoles brud på forfatningen før og under krigen – mod emigranter – kommunister og antifascister i almindelighed.

Man glemte vort krigsvæsens ringe indsats, der kun gavnede tyskerne.

Man fortiede eller bagatelliserede de kredse, der scorede kassen – bønder – fabrikanter – værnemagerne; i stedet fokuserede man på de små egentlig ret ligegyldige småforbrydere, feltmadrasser og frikorpsfolk f.eks., de blev brugt som lynafledere i kampen om magt og taburetter.

Derved gik kollaboratørerne fri.

Eksempel: Eksperters prostitution?

Den akademiske verdens ædruelighed og sandhedssøgende anstrengelser vil jeg sætte spørgsmålstegn ved. Sammenhold og indbyrdes loyalitet også mod deres arbejdsgivere (politikere) er nærmest «beundringsværdig».

En historiker har mærkværdigvis uden at blive slæbt i retten for ærekrænkende udtalelser udtalt: at en ikke nedskreven, men stiltiende overenskomstaftale lå bag de anerkendte historieforskeres resultater og at de bevillinger, de modtog, forudsatte, at samarbejdspolitikernes gerninger blev beskrevet i et «positivt lys». Aage Trommer udtaler på et seminar afholdt på Odense Universitet april 1995:

«De statslige arkivers lukkede verden – for størstedelen af den her omhandlede periode i 50 år – blev i 1960 til stor utilfredshed for andre, der var forment adgang, åbnet for den kreds af forskere, der blev ansat ved eller knyttet til Udgiverselskabet for Danmarks nyeste historie (DNH). Derved muliggjordes udarbejdelsen af en række monografier, der, uden at der lå en overordnet projektstyring bagved, belyste diverse aspekter af det «officielle» Danmarks vilkår og situation, og som for nogens vedkommende også berørte væsentlige aspekter af det illegale Danmark.

Bag projektet lå den hensigt fra de bevilligende myndigheders side, at der skulle sættes i fokus – og et positivt sådan – på samarbejdspolitikken og politikernes indsats for at redde landet igennem besættelsen, hvilket også i et vist omfang skete fyldest».

Efter den falske heltedyrkelses epoke, kom et nyt kuld historikere i 1990. erne på banen. De forsøgte sådan nogenlunde samstemmende at revurdere historien.

Samarbejdspolitikken havde været et gode, sabotagen var eventyrlystnes drengestreger og uden betydning, myndighederne havde gjort alt til landets bedste.

Eksempel:

De historiske eksperter «overså» eller rettere blev betalt for at overse og fortie samarbejdspolitikernes, vort politis øverste ledelses samarbejde med de nazistiske myndigheder før og under besættelsen, vore domstoles brud på forfatningen før og under krigen – mod emigranter – kommunister og antifascister i almindelighed.

Habilitet er næppe eksisterende, derom vidner endog doktordisputatser. To unge akademikere fik mig gang på gang til at trække på smilebåndet i deres rørende naivitet og slet skjulte krigsliderlighed.

Sandsynligheden for at der var opstået en vis sympati under deres samtaler med frikorpsfolkene var åbenbar, og at denne sympati derefter fremstod med en vis loyalitet til følge er forståelig.

Et par eksempler: De havde medfølelse med de stakkels Frikorpsfolk, som havde frosset så bitterligt om fødderne. Krigerne fik sår på tæerne, fordi deres strømper var hullede.

Det var lige før, man ville bede undervisningsministeren sætte stopning af strømper på Folkeskolens undervisningsplaner.

Lidelser bør minimeres.

De fik heller ikke varm mad hver dag. Jeg synes også, det var synd for krigsforbryderne og ikke mindst, det må have været imod de nu opfundne menneskerettigheder. Har vi ikke alle, trods alt, krav på mindst et varmt måltid pr. dag, uanset hvor vi er, hvem vi er og hvad vi bedriver?

Historikerne havde ført samtaler med disse «danske soldater» længe efter krigen; disse SS-ere havde ikke deltaget i, endsige overværet nogen massakrer, ej heller set civile ofre for den tyske udryddelse af ikke ariere.

I farten har de glemt eksempelvis at spørge frikorpsfolkene om, hvad de forbandt med ordlyden i kontrakten, som de indgik, og hvori løftet om et mindre (Siedler) landbrug som belønning for veludført arbejde, (udryddelse af lokalbefolkningen – Lebensraum) var indeholdt?

Havde de personligt modtaget kommissærordren?

Das Entlösung? Hvis man besøger den tyske udstilling i Tyskland om tyske krigsforbrydelser begået af Værnemagten og Waffen-SS, som Frikorpset jo tilhørte, får man det indtryk, at disse, vore landsmænd både måtte have været blinde og døve for ikke at have hørt skrigene og set ligene svaje for vinden i galgerne, der var opført i så at sige hver eneste besatte landsby.

Hvis man læser en tysklandsarbejders beretning om de tæsk han og andre danske fik på banegården i Hamborg, da de protesterede mod en fangetransport, hvor halvdøde russiske fanger blev mishandlet på den mest barbariske måde, kan man kun undres.

90 millioner tyskere var uvidende om KZ-lejrene, var uvidende om folkemordene og nu altså også Frikorpsfolkene, som trods alt må have været på stedet.

Civile tyskeres flugt fra de besatte områder kan kun vidne om deres skræk for at blive stillet til regnskab for de grusomheder, de var vidende om, som tilskuere eller medgerningsmænd.

Ved at dømme med tilbagevirkende kraft for at frikende samarbejdspolitikere og deres håndlangere begik man en uretfærdighed og en juridisk fejl, dermed gav man ganske gratis og utilsigtet Frikorpsfolkene en ufortjent martyrrolle. En meget stor del af dem var, hvad vi i dag kalder sociale tabere – samspilramte, dvs. deres baggrund har været en opvækst i skilsmissehjem eller på institutioner – anstalter, hvor volds-pædagogikken kæft – trit og retning var fremherskende.

En ret stor del af Frikorpsfolkene kom fra samspilramte hjem og var anbragt på den tids opdragelsesanstalter og børnehjem.

En opvækst uden kærlighed, men på steder hvor voldspædagogik er i højsædet, præger individet for livet.

Den tids institutioner havde lighedspunkter med nazistisk terror. Frikorpsfolk «befriede» i flere tilfælde med våben i hånd kammerater fra danske institutioner. Det ville være et studie værd om man forskede i konsekvenserne af voldsanvendelse.

Måske har terroren mod deres landsmænd været et privat hævn tog – en tak for sidst? Her kunne det være interessant at få trukket en parallel til vore dages sociale tabere – «voldsmænd» blandt indvandrerungdommen. Måske kunne man lære af det.

**Resultat? Overdreven nationalistisk og militaristisk gejl,
som afløstes af tredje fase:**

Jantelovens budbringers hjemmebakte filosofi:

Den kloge snyder den mindre kloge. Den var og er stadig de professionelle eksperters (meningsforvrideres) betalte cementering af samarbejdspolitikens dogme, nemlig at denne var den bedste løsning, den skånede det danske folk mod nazisterne.

Denne skåneproces gjaldt dog ikke antifascister. Men vi fik da en hær, nu da freden havde indfundet sig, og hvor fjender var svære at øjne. Men det gippede vel i de flestes hjerter, når vore Jenser strunk marcherede med et vajende Dannebrog iført tommy'ernes aflagte uniformer.

Godt nok sagde man: Aldrig mere en niende april og oprettede et Hjemmeværn, hvilket især i vore dage trods omkostninger og risici, er til glæde for arrangører af cykelløb og musikfestivaler.

Lad os prise disse tapre krigere for deres indsats som trafikregulanter.

Samarbejdspolitikkens dogme

oversat til husholdningsdansk:

Det klogeste er at sætte sig i øreklapstolen og vente på, at andre bringer de ofre, du senere selv kan og vil nasse på.

Dogmet kan genkendes fra skruebrækkere, der står uden for fagforeningerne og ugenert nasser på kolleger og arbejdskammeraters surt tilkæmpede goder.

Retfærdigvis må det betragtes som givet, at tilhængere af demokratiet længst muligt vil søge at indgå kompromis ved forhandlinger for at finde fredelige løsninger.

Man er sig sit ansvar bevidst. Men der må dog være en grænse. Hvor ligger den? Senere statsminister Hans Hedtoft talte netop om dette problem, men efterlevede han det?

Jeg har ikke glemt demonstrationen på Amalienborg Slotsplads, hvor dansk ungdom bad kongen stoppe hykleriet, og hvor de unge ved at synge den norske nationalsang tilkendegav, at de foretrak norske tilstande.

For mig at se, videreførte man efter befrielsen ukritisk traditionel, dansk parlamentarisme fra førkrigstiden, fra en besættelses vilkår, hvor man i en overgangsperiode troede og spillede på, at Tyskland ville gå sejrrigt ud af krigen.

Denne parlamentarisme er videreført op til vore dage, med efterfølgende lovsjusk – hovsa-løsninger og for befolkningen ofte uoverskuelige og uforståelige love, men den har givet et folk politikerlede.

Modstandskampens eftermæle

Blev et af mange midler i en undertrykkelse af græsroddernes oprør, som ikke kun var rettet mod den nazistiske terror, men også mod politikeres manipulerende bedragerier.

Eftermælet blev en del af midlerne i klassekampen og en brik i Den kolde Krigs intolerance, hvor man skabte et mere end falsk billede af modstandskampens pionerer.

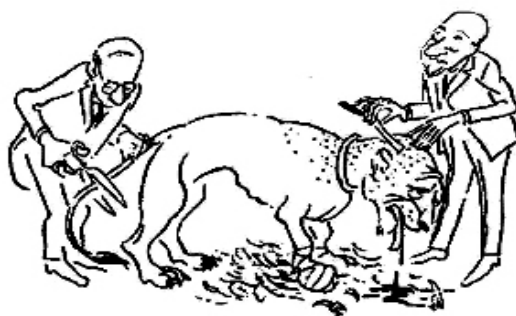
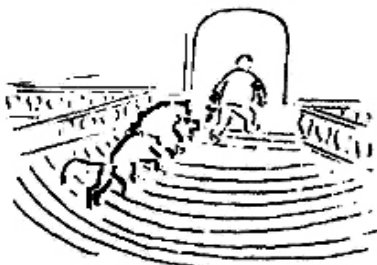
Herluf Bidstrup udtrykker med disse to plancher, hvad jeg har bestræbt mig på at udtrykke med ord.

VÆRNEMAGERLOVEN

RIGSONGEN

Dette mindesmærke skænkede KX-fanger til Københavns Kommune. Øverst skulle en evigt brændende flamme vække de forbipasserendes opmærksomhed. Blev flammen tændt? Er den tændt?

Københavns Magistrat inkl. embedsmænd har afholdt møder igennem år. Lønomskostning hertil er ukendt, men den må formodes at have kunnet dække omkostningerne til at holde flammen tændt i adskillige år. Fantasi, endsiges initiativ til at spørge ældre på plejehjem eller pølsemænd på nærmeste gadehjørne, om de ville løse problemet, havde man ikke

I vil aldrig blive glemt sagde man.

Flammen, der udeblev, er et godt symbol på dansk troværdighed og danske holdninger. Der er lukket og slukket.

Stikordsregister

P = findes i personregister

0 = findes i organisations – ordforklaring

A

Abwehr	106
Aldrig mere Krig ⁰	
Always	88, 153
Ammundsen, Esther	27
Ampa	25
Andresen Erling	58, 181
Andresen, Øjvind	163
Anti-Komintern	125
Arcona	19
Athen	19

B

Bang & Olufsen	42
B&W	152, 155
Befrielsesregeringen	179
Bennike oberstløjtnant	87, 90, 103, 109, 116
Bernadottégården ⁰	59
Best ^P , Werner dr.	50, 55, 123, 147, 154
Bidstrup Herluf ^P	
BOPA ⁰	23, 42, 110, 129, 142, 152, 166
BOPAs kgebog ⁰	
Bornholm	155, 171, 182
Brøndbyerne	58
Buchenwalde	12
Buhl ^P	47, 51, 53, 60, 103, 110, 117, 155
Burgfeind, Thees	115, 126

C

Chauvinist ⁰	
Christensen, Højland	117
Christian d. X. ende	33
Clearingmord ⁰	34, 87
Crone Erik	59, 74, 77

Churchill	155
-----------	-----

D

Dagmarhus ⁰	
Dancker-Jensen ^P	
Danmarks Nyeste Historie (DNH)	86, 184
Dansk Aluminiumsindustri	163
Dansk Industrisyndikat	43, 152, 163
Dansk Samling	42
Den danske Brigade ⁰	46, 169
Den franske Skole ⁰	51
Den lille Generalstab	87, 103
Den parlamentariske Kommission	179
Den skæve Våbenfordeling	51, 65, 103, 161
Desmond Tutu	81
Det sorte Rigsværn	43
Dresden	15, 16
DSBs mindelund	134
Duckwitz ^P	50, 55
Dönitz ^P Storadmiral	123, 148
Dødsstraf	178
Døssing	155

E

Edderkoppebanden ⁰	73
-------------------------------	----

F

Federspiel ^P , Per	83
Feltmadras	183
Fighter Sweepers	18
F.N.	125
Fog ^P , Mogens professor	10, 167
Folke Bernadotte	11
Fraternisering ⁰	
Frie Danske ⁰	42
Frikorps Danmark ⁰	119, 155, 179, 183, 185
Frihedsrådet ⁰	10, 54, 67, 103, 152, 176

Stikordsregister

Frøslevlejren ⁰	11, 21, 79	Jehovas Vidner ⁰	
Führerbefehl	124	Jensen, Poul Vestergaard	116
G		Jodl Alfred	147
General Steuben	17	Johansen, Vølker	142
Gestapo ⁰	51, 115	K	
Goya	17	Keitel	148
Guldvang, S.A.	112	Kjeldbæk, Esben	53, 138
Gustloff Wilhelm	17	Knudsen ^P , Peter Øvig	70
Gørtz ^P General	50, 51, 54	Krisepoliti	73
H		Koch H. H.	11
Hanneken von	123, 126, 147, 149	KOPA ⁰	142, 166
Hansaskib	142, 145, 148, 149	Kraft durch Freude	19
Hansen ^P , H.C. statsminister	57, 76	KZ-lejre ⁰	
Hansen ^P , Hans Hedtoft statsminister	47, 187	L	
Hansson ^P , P.A.	49	Land og Folk ⁰	60, 76
Hartung Pflug von	38	Langebros	150
Helsingør	56	Larsen, Aksel ^P	167
HH	23	Larsen, Ejgil ^P	
Himmelfarskommando	24, 119	Larsen ^P , Gunnar	43, 180
Himmler ^P Reichsführer	13, 147	Leningrad	49
Hipo ⁰	53, 72, 74	Liebnecht ^P , Karl	38
Hjalff ^P , Viggo	51, 54, 59, 116, 117	Lille Svend	78, 126, 153, 173
Hoffman ^P SS-Sturmbannführer	50, 55, 64 76, 153	Lindemann	126
Holger Danske ⁰	42, 58	Lippmann ^P	54
Holst Overtrafikinspektør	126	Lillerød	136
Horwitz Hugo kaldet Uffe	56, 71	Luftbombardementer	104
Hæstrup	132	Luxemburg ^P , Rosa	38
I		Lübeck	18
Ib	56, 173	Lærum Erik	119
Ikke – Angrebspagt ⁰		M	
Illegale presse	87	Madsen ^P , Carl	38, 169, 181
Information ⁰	60	Massaryk ^P , Jan	
J		Murmansk-banen	102
Jacobsen ^P , Frode	50, 83	Mindelunden ⁰ = Ryvangen	12, 59, 160
		Mokka	67

Stikordsregister

Mortensen, Per kaldet Tom	119	Schmidt, Kaj kaldet Niels	56, 163
Mühlberg	12	SHAEF	109, 120, 132
Munck ^P , Ebbe		Shellhuset ⁰	51
Muselmænd	12	SIPO ⁰	38
Møller ^P , A.P.	43, 52, 181	Skou, Knud	59, 74, 77
N		SOE ⁰	51
Nato	125, 156	Sovjet	125, 155
Neuengamme ⁰	12	Spræng-Smidt	23
Nielsen, Martin	54	SS ⁰	14, 18, 38, 185
Nielsen ^P , Thomas		Standard Electric	53
Nielsen, Aage	6, 142	Stauning ^P Parteiführer	47
Nissen, Volmer	70, 181	Stutthof ⁰	54
Nivå	56	Sudetenland	15
Nürnberg Krydseren	110	Sørensen, Erling kaldet Frank	46
Nørgård ^P , Erik	60	T	
Nørlund ^P , Ib		Tankstelle	58
P		Theresienstadt ⁰	12, 50
Pedersen, Jesper Juul kaldet Finn	12	Thielbek.	19
Printz Albrechtstrasse	38	Thing ^P , Børge =Brandt	53, 56, 57, 79, 126
O		Thune, Jacobsen ^P	49
OKW	124	Tito ^P marskal	46, 100
Opportunist ⁰		Toldstrup ^P	90, 117, 126
P		Trolle statsadvokat	83
Petter = Flodin, Per	128	Trommer ^P , Aage	88, 118
R		V	
Ravensbrück	12	V-1	88
Ribbentrop von	147	Volksgemeinschaft	44, 171
Riedel & Lindegård	97, 112, 126		
Røde Kors	18, 20		
S			
Scavenius	49		
Schalburgkorps ⁰			
Schalburgtage	87		
Schippers ^P , Svend kaldet Aksel	58		
Schjødt-Eriksen	51, 54, 59, 60		

Personer

B

Best, Werner (1903–89): Medlem af SS, berygtet for sin nådesløse terror i Frankrig og Polen før han som rigsbefuldmægtiget kom til Danmark i 1942. Blev idømt dødsstraf i Danmark som ansvarlig for terrorhandlingerne. Dommen ændredes til 5 års fængsel. Højesteret ændrede dommen til 12 års fængsel efter folkelige protester; benådet af kongen efter to års afsoning løsladt og udvist i 1951. Uden resultat har man uden at overanstrenge sig efterforsket Bests rolle i krigsforbrydelser mod polakker og fransk-mænd. På ny tiltalt i Forbundsrepublikken i 1979 for mord på 11.000 polske intellektuelle; men man lod sagen falde i 1982. Udgav i 1981: Den tyske politik i Danmark, hvor han fremstår som den uskyldige, der forsøgte af al kraft, men uden påviseligt held, at skåne danskerne mod de fæle nazister.

Bidstrup, Herluf (1912 – 88): Dansk tegner. Medarbejder ved Social-Demokraten 1936 – 45 og ved Land og Folk 1945 – 84; humoristiske og politisk-satiriske tegninger. Lenin-prisen 1964.

Buhl, Vilhelm Søgte under besættelsen 1940 – 45 at bremse tyske overgreb og dansk sabotage for at undgå krise; holdt stikkertale september 1942, blev maj 1942 statsminister, men blev „tvunget“ bort af tyskerne november samme år. Optog kontakt med modstandsbevægelsen og fik under folkestrejken 1944 dr. Best til at ophæve undtagelsestilstanden, mens han selv i radio i strid med Frihedsrådets parole opfordrede til arbejdets genoptagelse. Dannede 5. maj 1945 befrielsesregering, gik af i november samme år og var 1947 – 50 minister uden portefølje. Han skulle have smør på brødet.

D

Dancker-Jensen, W.E. Blev ansat i DSBs makintjeneste i 1943 og kørte som lokomotivfyrbøder. Var i en årrække leder af DSBs Jernbanemuseum. Billederne er taget under forhold, der kunne koste ubehageligheder – lidelser måske endog livet, da anklage for spionage var nærliggende. Teknikken dengang og forholdene (flash var ikke som i dag) satte grænser, men billeder og oplysningerne burde have været udnyttet i historieskrivningens interesse. Her har jeg forsøgt efter bedste evne at råde bod på forsømmelserne.

Dönitz Karl (1891 – 1980): Tysk storadmiral. Chef for u-bådsvåbnet 1936, admiral 1942, chef for flåden og storadmiral 1943. Blev 30. april 1945 Hitlers efterfølger og ville fortsætte krigen, men måtte 7. maj kapitulere. Af Nürnberg-domstolen idømt 10 års fængsel 1946.

Duckwitz, Georg (1904 – 73): Her får du to versioner:

1. Den af vort offentlige system godkendte: Uden brug af kugleramme kan du

Personer

konstatere, at det danske systems håndgangne samarbejdsfolk bekvemt hvidvaskes. Something for something – nothing for nothing. Jeg vasker dig – du vasker mig. Meget „mod sin vilje“ beordres Duckwitz til at arbejde i det tyske gesandtskab som skibsfart-skyndig. Glad og fro påstår man, uden dokumentation, at han modarbejdede de nazistiske voldsovergreb, bl.a. ved forhandlinger med Per Albin Hansson, H. C. Hansen og Hans Hedtoft, og at han havde stor andel i, at de tyske planer blev røbet og at de fleste danske jøder dermed undslap til Sverige. Han blev efter krigen i diskret dekoreret af Frederik 9. for sin indsats og levede i de første efterkrigsår fortsat i København, 1950 – 53 som leder af erhvervsafdelingen ved den tyske ambassade.

2. Den sandsynligste: Duckwitz meldte sig ind i det tyske naziparti i 1932. De oplysninger, han fik af Hedtoft, har han givetvis bragt videre til dr. Werner Best og Co. Gestapochef Hoffmanns udsagn mere end antyder dette og ruinerne fra de engelske luftbombardementer af div. danske Gestapohovedkvarterer bidrager. Den svenske statsminister tillod transit gennem Sverige ved overfaldet på Norge og ved overfaldet på Sovjet. Var han antifascist? Man byttede informationer. Hvilke informationer fik Duckwitz af Hans Hedtoft? Hvor havnede de? Sandsynligheden taler for at nazisten Duckwitz som den tro embedsmand har ladet oplysningerne gå videre, hvor skulle Hoffmann ellers have dem fra? Jeg vil på baggrund af et langt livs erfaringer med nazistiske krigsforbryderes evne til at fremstå som uskyldshvide engle sætte et endog meget stort spørgsmål ved version 1. Som invalidepensionist med lommepengenes begrænsede muligheder for at efterforske kan jeg kun henvise til politiets bedrageriafdeling eller til, at en ny generation af historieforskere kan tillades at gå i de stadigt lukkede arkiver. I den skamløse hvidvaskning af forbryderne mangler kun et udsagn. Nemlig at de ligefrem beskyttede og hjalp de jødiske flygtninge på deres flugt til Sverige.

F

Federspiel, Per (1905 – 94): Varetog under besættelsen overførsel af penge fra Sverige og England til modstandsbevægelsen. 1945 – 46 formand for Frihedsfonden, 1945 – 47 minister for særlige anliggender.

Fog, Mogens (1904 – 90): Dansk læge, dr. med.; professor i neurologi ved Københavns Universitet og overlæge ved Rigshospitalets neurologiske afdeling 1938 – 74; universitetets prorektor 1963 – 64; rektor 1966 – 72. Medstifter af Frit Danmark og medlem af Danmarks Frihedsråd; fange hos Gestapo (Dagmarhus) 1944 – 45. Minister for særlige anliggender maj – november 1945; medlem af Folketinget 1945 – 50, valgt i tilslutning til Danmarks kommunistiske Parti; medstifter af Socialistisk Folkeparti 1959. Medlem af og formand for talrige inden- og udenlandske videnskabelige selskaber samt foreninger tilknyttet frihedsbevægelsen; dr. med. h.c. ved Oslo Universitet 1946 og ved Aarhus Universitet 1978. Formand for Sonningfonden 1966 – 72, for Danmarks internationale

Personer

Studerterkomité 1966 – 72, Planlægningsrådet for de Højere Uddannelser 1968 – 72 og for Fonden til fremme af eksperimental neurologisk forskning 1977. Artikler og lære- og håndbøger m.m. om videnskabelige og almene emner samt memoirerne. Efterskrift 1940 – 1945 (1976) og Efterskrift 1946 – og resten (1977).

G

Gørtz, Ebbe (1886 – 1976): Dansk officer. Generalmajor og chef for Generalstaben 1937, generaløjtnant og chef for Generalkommandoen 1941, direktør for Krigsministeriet 1945 – 46, chef for hæren 1950 – 51. Gørtz må karakteriseres som politikernes tro og lydige embedsmand. Personligt vurderet, oversteg han grænserne for hvad man skal lade sig byde, bedst kendt er han for sine afskedsceremonier med Frikorpset, resten fortaber sig i gulvtæppernes tusmørke.

H

Hansen, H.C. 1906 – 60: Socialdemokratisk folketingsmand fra 1939. Partisekretær. Under besættelsen et meget aktivt forbindelsesled mellem politikerne og modstandsbevægelsen. 1945 finansminister, udenrigsminister 1953 – 55. Stats og udenrigsminister 1955 – 58, derefter statsminister til sin død. Kommentar: Ovenstående er myte og må tages med en ret stor pose salt. Karakteristisk for H.C. Hansens politiske aktiviteter er hans fortielse efter krigen af militære aftaler med USA og fortielse af flyulykker på Grønland, hvor lasten var brintbomber. Affæren blev kun opklaret med største besvær. Hvor mange andre skandaler, der endnu ligger gemt under hans gulvtæpper, er stadig uopklaret?

Hansen Hedtoft, Hans: Direktør for bryggeriet Stjernen 1941 – 45. Leder af socialdemokratiets antikommunistiske organisation. Tyskerne forlangte ham fjernet fra partiorganisationen. Arbejds og socialminister 1945, statsminister 1947 – 50 og 1953 – 55. Udvekslingen af informationer med dr. Bests betroede medarbejder Duckwitz er belyst af Sturmbandführer og chef for Gestapo Karl Heintz Hoffmann er belastende indicier, som må afvente uvildige personers ransagning i lukkede arkiver.

Himmler, Heinrich (1900 – 45): Deltog i Hitlers mislykkede München-kup 1923; leder af SS 1929, i realiteten chef for hele Tysklands politiske politi fra 1934; fik hovedansvar for det nazistiske partis terror, ligesom koncentrationslejrene stod under hans ledelse. Oprettede under krigen særlige SS-hærenheder.

Indenrigsminister 1943 og 1944 øverstbefalende for hjemmehærene. Afgav ordren: Ingen koncentrationslejr fange må overleve krigen.

Hoffmann, Karl Heinz (f. 1912): Tysk nazistisk embedsmand, jurist; SS-Sturmbannführer. Ansat i Gestapo 1937, ekspert i de besatte landes forhold 1940, Gestapo chef i

Personer

Danmark fra september 1943 til kapitulationen. Skønt Hoffmann havde erklæret sig for modstander af terrormidler, kom han faktisk til at lede jødeforfølgelserne, schalburgtagen og clearingmordene. Arresteret 1945, dødsdømt ved byretten 1949, straffen nedsat til 20 års fængsel ved landsretten 1950, løsladt få år efter. Medforfatter af *Ökänd Armé*.

J

Jakobsen, Frode (f. 1906): Dansk politiker; cand. mag. Fremtrædende modstandsleder under besættelsen 1940 – 45. Stiftede den illegale organisation Ringen 1941; medstifter af Danmarks Frihedsråd og medlem 1943 – 45. Minister uden portefølje 1945.

K

Knudsen, Peter Øvig: Journalist og forfatter

L

Larsen, Aksel (1897 – 1972): Dansk politiker; oprindelig støberiarbejder, blev medlem af Socialdemokratiet 1919, af Danmarks Kommunistiske Parti 1920 – 58, og dets formand 1932 – 58. Organiserede i samarbejde med Christmas Møller og andre modstandsbevægelsen efter 1940. Blev på trods af sin immunitet som folketingsmand arresteret november 1942 af dansk politi, og udleveret til tysk politi og 29. august 1943 sendt til koncentrationslejrene Sachsenhausen og Neuengamme. Minister uden portefølje i regeringen Buhl maj – november 1945. Aksel Larsen valgtes til Folketinget i 1932; ekskluderet af Danmarks Kommunistiske Parti 1958; medstifter af og formand for Socialistisk Folkeparti 1959. Statsrevisor 1967. Udgav 1970 erindringsbogen *Aksel Larsen ser tilbage*.

Larsen, Ejgil: Stifter og leder af organisationen KOPA – BOPA. til omkr. 1944; forfatter til BOPAs kogebog. En håndbog i fremstilling af ødelæggelsesmidler og katalog for modstandskamp. Klarer efter sin flugt fra Horserød resten af krigen på fri fod, på trods af, at han var stærkt eftersøgt af både dansk og tysk politi. De største dusører, formuer, svarende til en smeds løn i seks år, blev udsat på ham.

Larsen, Gunnar (1902 – 73): Dansk industrileder; var direktør i F. L. Smidth & Co. 1935 – 40. Minister for offentlige arbejder 1940 – 43; dømt for værnemageri, frifundet ved landsretten 1947, ved Højesteret 1948. Drev virksomheder i Baltikum, der ved hjælp af slavearbejdere fra KZ lejre producerede direkte for den tyske krigsmagt. Hans tidligere firma F.L. Smidth forlangte erstatning ved årtusindeskiftet. Emigrerede.

Liebknacht, Karl (1871 – 1919): Pacifist; rigsdagsmand 1912; stemte 1914 som den eneste socialdemokrat mod krigsbevillingerne. 1916 idømt 4 års tugthus for pacifistisk

Personer

og revolutionær agitation; benådet 1918. Stifter nyt socialdemokrati, venstrefløj, men bryder senere også med dette, leder Spartakist bevægelsen og dens oprør sammen med Rosa Luxemburg; stifter Kommunistpartiet, blev myrdet af tysk emigrant, spion og gestapoagent von Pflugk von Hartung, der senere havde tætte forbindelser til ledende danske socialdemokrater i den danske regering.

Lippmann, Ole (f. 1916): Dansk direktør; modstandsleder. Under Anden Verdenskrig major i The Buffs. Januar 1945 chef for de faldskærmsfolk, der opererede i Danmark; i februar samme år. De Allieredes repræsentant i Danmarks Frihedsråd.

Luxemburg, Rosa (1870 – 1919): Polsk-tysk kommunistisk agitator og forsker. Tilsluttede sig omkring 1900 det tyske socialdemokratiske partis venstrefløj. Uenig med Lenin om bl.a. kommunistpartiets organisation og rolle samt det nationale spørgsmål. Var fængslet 1915 – 18 for sin pacifistiske og revolutionære agitation. Sammen med Karl Liebknecht i spidsen for Spartakisterne 1918; myrdet af officerer fra gardens kavaleridivision.

M

Madsen, Carl (1903 – 78): Dansk advokat; landsretssagfører 1935. Blev som kommunist interneret 1941 og sad i Vestre Fængsel og Horserødlejren til 29. august 1943. Deltog i illegalt arbejde 1943 – 45 og var medlem af Frihedsrådets straffelovs- og arrestationsudvalg. Var konstitueret ekstraordinær statsadvokat 1945 – 48. Ekskluderet af Danmarks kommunistiske Parti 1975.

Massaryk, Jan (1886 – 1948): Tjekkisk diplomat og politiker; søn af T. Massaryk. Gesandt i London 1925 – 38; indtrådte 1940 som udenrigsminister i den tjekkiske eksilregering i London og fortsatte som sådan i Gottwalds samlingsregering efter landets befrielse. Forblev på denne post også efter den kommunistiske magtovertagelse i februar 1948, men døde samme år, enten som følge af selvmord eller myrdet under forsøg på at undslippe kommunisterne. Et vidne til dødsfaldet påstår, at hans død skyldtes styrt ned ad trappe, hvor han gled ned og ud gennem et tilfældigt åbentstående vindue i fjerde sals højde. Samme vidne hævder, at han dog huskede og nåede at lukke vinduet efter sig.

Munck, Ebbe (1905 – 74): Dansk diplomat og journalist; cand. polit. 1928. Korrespondent for Berlingske Tidende, bl.a. i Spanien 1936, Finland 1939 – 49 og Stockholm 1940 – 42. Frihedsrådets repræsentant i Sverige 1943 – 45, med centrale opgaver for De Allierede inden for Efterretningstjenesten, beskrevet i Døren til den frie verden. Erindringer 1939 – 45 (1967). 1947 knyttet til udenrigstjenesten, 1959 ambassadør i Bangkok samt i Rangoon 1962 – 67. Deltog i flere videnskabelige ekspeditioner, bl.a. i Dansk Peary Land Ekspedition; udgav herom Strejftog i Nord (1959).

Personer

Møller, A P (1876 – 1965): Dansk skibsreder. Var 1904 medstifter af Dampskibsselskabet Svendborg; stifter af Dampskibsselskabet af 1912, der under det fælles firmanavn A. P. Møller er grundlag for det største rederi i Danmark og et af de største i verden. Koncernen omfatter tillige industri- og handelsselskaber m.m. i Danmark og udlandet. Fra flere sider har man mistænkeliggjort A.P. Møllers nationale habitus i forbindelse med tale i Studenterforeningen og hans aktionærstatus i Riffelsyndikatet, Danmarks største leverandør af våben til nazisterne. Uden al tvivl har han været en særdeles dygtig forretningsmand. Om hans tale kun, at jeg savner helt og aldeles den samme kritik af Staunings taler der, og i Odense. Med hensyn til Riffelsyndikatet kun, kunne han gøre andet? Al den stund firmaets ledelse var tidligere frivillige officerer, der havde slagtet arbejdere i Baltikum? Kunne denne ledelse være andet end syltet ind i de mest krigsgale, revanchistiske kredse i Tyskland? Hvilke forbindelser havde denne ledelse til Det Sorte Rigsværn, grundlaget for SS? A.P. Møllers rolle i de firmaer, han havde fuld kontrol over, har en ganske anden national profil end Syndikatets. Man har kritiseret danske redere for efter 9. april 1940, at have forhindret skibe i at sejle for de allierede. En krigs-sejler fortalte mig, at sandheden var, at Mærsk skibene pga. af kvalitet var udset til, når de senere var blevet bevæbnet, at kunne deltage aktivt i forsvaret af konvojerne.

N

Nielsen, Thomas (1917 – 92): Dansk fagforeningsleder. Fagforeningsformand 1951 – 55; sekretær i LO 1955, formand 1967 – 82. Som sådan greb han kraftigt ind i samfundsforhold og politik og korreksede offentligt sin partifælle, den socialdemokratiske statsminister Anker Jørgensen.

Nørgaard, Erik (f. 1929): Dansk journalist og forfatter. Ved Information 1951 – 63, ved Politiken 1963 – 70. Sektionsleder i Radioens kultur- og samfundsafdeling 1977 – 84 og 1985 – 88. Tildelt Cavling-prisen 1969 og PH-prisen 1970.

Nørlund, Ib (1917 – 89): Dansk politiker (Danmarks kommunistiske Parti); cand. mag. og mag. scient. i matematik og teoretisk fysik; Medlem af DKPs centralkomiteé 1938, af Folketinget 1945 – 47 og 1973 – 79. Partisekretær 1947 og 1954 redaktør af tidsskriftet Tiden. Medlem af Danmarks delegation til FN 1946, 1947 og 1976.

S

Schippers, Svend: Kaldet Aksel var fra starten med til organisering af de militære ventegrupper AMPA på Amager, hans nærmeste kontakter har sandsynligvis været Fritz Møller og Svend Nielsen. På et senere tidspunkt er han Brandts forbindelsesmand til Frihedsrådet, sandsynligvis har han været placeret i Københavnsledelsen

Personer

Stauning, Th (1873 – 1942): Dansk politiker; cigarsorterer. Fagforeningsformand 1896 – 1908; medlem af Folketinget 1906 (Socialdemokratiet), af Borgerrepræsentationen i København 1913, formand 1919 – 24; formand for sit partis rigsdagsgruppe. Danmarks første socialdemokratiske statsminister 1924 – 26; derpå atter statsminister 1929 – 42; tillige erhvervsminister 1924 – 26, fiskeriminister 1929 – 33 samt forsvarsminister 1933 – 35. Staunings politik medvirkede til, at Socialdemokratiet i stigende udstrækning forlod socialiseringspolitikken til fordel for et parlamentarisk samarbejde, som især gennemførtes med Radikale Venstre. I 1930. erne udvidedes, med bl.a. Kanslergade-forliget 1933, samarbejdet til at gælde såvel Venstre som Konservative Folkeparti; samtidig iagttog Stauning i udenrigspolitikken en streng neutralitet for ikke at tirre Tyskland; denne politik var ligeledes Staunings ledetråd under besættelsen. Stauning sympatiserede med den nazistiske effektivitet.

T

Thing, Børge (1917 – 71): under dæknavnet Børge Brandt ledede han sabotageorganisationen BOPA fra april 1944. Denne gennemførte mere end 1000 fabrikssabotager. Skrev sammen med Kaj Christiansen bogen Sabotage (1945). Indtrådte efter Anden Verdenskrig i Hæren og udnævntes til kaptajn; blev mobbet, overgik 1954 til privat erhverv.

Thune, Jacobsen, Eigil (1880 – 1949): dansk tjenestemand, cand. jur. Chef for Statspolitiet 1933, rigspolitichef 1938, justitsminister 1941 – 43. Blev for sin embedsførelse i sidstnævnte stilling, stærkt angrebet af modstandsbevægelsen, der bl.a. gjorde ham ansvarlig for, at de i Horserødlejren internerede fanger ikke blev sluppet fri som lovet og som aftalt.

Betaler stikkere og sender danske politifolk til Sverige for at trevle modstandsbevægelsen op. Flygter til Sverige og søger asyl af frygt for at blive likvideret, blev mærkværdigvis ikke anklaget for landsforræderi efter krigen.

Tito (1892 – 1980): Egentlig Josip Broz; jugoslavisk statsmand. Oprindelig mekaniker; under Første Verdenskrig østrig-ungarsk soldat og sad 1915 – 17 i russisk fangenskab. Deltog i Novemberrevolutionen 1917 og organiserede i 1920'erne illegalt kommunistisk arbejde i Jugoslavien; arresteredes 1928. Forlod 1934 landet; samme år medlem af Kominterns centralkomité og deltog i den internationale brigade i Spanske Borgerkrig. Organiserede under Anden Verdenskrig Jugoslaviens partisaner, men kom 1943 i modsætning til Mihajlovic kongetro styrker. Anerkendtes 1943 af Sovjetunionen, Storbritannien og USA og udnævntes til marskal og formand for det nationale befrielsesråd. 1945 ministerpræsident og forsvarsminister, 1953 præsident; afgav i henhold til forfatningen posten som regeringschef 1963. Hævdede efter det jugoslaviske brud

Personer

med Sovjetunionen 1948 – 55 en slags national kommunisme, med fri ret til at vælge sin egen vej til det kommunistiske samfund, såkaldt titoisme. Havde stor andel i opbygningen af begrebet Den tredje Verden og vandt stor politisk indflydelse.

Toldstrup, A.I. (1915 – 1991) Toldassistent i Skive og meget aktiv og effektiv sabotør. Ledede som nedkastningschef i Jylland fra april 1944 – maj 1945 modtagelse og fordeling af våben. Var en tid tillige chef for modstandsbevægelsens region I i Nord-Jylland. Efter krigen fabrikant i Århus. Skildrede i bogen: UDEN KAMP INGEN SEJR modsætningsforholdet mellem civile modstandsfolk og militære ledere (Bennike) indenfor modstandsbevægelsen.

Trommer, Aage: Omdiskuteret dansk historiker, i almindelighed ret upopulær blandt modstandsfolk. Personligt vurderet finder jeg hans videnskabelige arbejder nøgterne og saglige.

Steder – organisationer – ordforklaring

A

Aldrig Mere Krig: Fredsorganisation, der internationalt arbejder snævert sammen med andre fredsorganisationer, eksempelvis militærnægterforeninger. På Internettet, på adressen fred.dk kan du bl.a. få adgang til fredsakademiet, en database med et væld af oplysninger.

B

Bernadottegården: Bygget for midler indsamlet af Frihedsfonden lige efter krigen. Blev indrettet som ældrebolig og plejehjem med fortrinsret for modstandsfolk. Tilsvarende hjem er bygget andre steder i landet, samt 4. maj kollegier, hvor børn af modstandsfolk kunne bo under uddannelse.

B&W: Motorfabrikken lå sammen med Burwain på Christianshavn, støberiet lå på Tegllholmen i Sydhavnen og skibsværftet på Refshaleøen ved Lynetten. Hvis man stod på Langlinje en vintermorgen, kunne man høre lufthamrene og se de glødende nitter suse igennem luften. Skibene blev dengang nittet sammen; svejseteknikken kom først frem under krigen. Da de tyske ubådes sænkninger af allierede skibe havde nået katastrofale højder, begyndte USA at bygge skibe på samlebånd. Disse skibe blev kaldt Libertyskibe, da man manglede erfaring for denne nykonstruktion skete ofte det, at skibene i stormvejr på grund af høj sø knækkede midt over; halve skibe drev hjælpeløse rundt med deres besætninger. På Refshaleøen var stilladser med afsatser bygget op langs skibssiden. På disse stod skibsbyggere med en feltesse og varmede nitterne, til de var rødglødende, de blev kastet en etage ned og grebet i „den høje hat“, en jernbeholder, og stoppet i hullet, hvorefter nitteren hamrede løs, mens makkeren holdt igen på den anden side. Far tog mig engang ud på værftet og viste mig en stor damper, hvor nitterne ligefrem var klippet over i skibssiden på grund af bevægelserne i høj sø. Lejderne, trapperne udvendig var vredet rundt som af en kæmpe. Arbejderne på B & W s afdelinger var toneangivende under hele besættelsen i arbejdnernes kamp mod nazisterne.

BOPA: Borgerlige Partisaner; dansk modstandsorganisation, dannet 1942 af tidligere spaniensfrivillige; fra 1943 bestående af modstandsfolk af alle politiske overbevisninger. Gennemførte under Anden Verdenskrig en lang række sabotageaktioner (mere end 1.000) mod den tyske besættelsesmagt. Medlemstal dec. 1944 mellem 80 og 100, ved kapitulationen 175. Tabsprocent ca. 25. Gennemsnitlige levetid for en sabotør var tre måneder. Forbrug af sprængstof 25-30 tons.

BOPA's kagebog: Ejgil Larsen skrev en bog med anvisninger på metoder til ødelæggelse af fjendens materiel. Et sted i et af hæfterne nævner jeg en varevogn, jeg omdanner til en kørende mine med 90 kg. sprængstof. Tændingen var el.-kontakt.

Steder – organisationer – ordforklaring

Opskriften var spaniensfrivilligs mundtlige overlevering fra Kogebogen.

C

Chauvinisme: overspændt, stortalende nationalisme; også om overdreven partiskhed for en bestemt gruppe eller overlegen holdning til andre, f.eks. mandschauvinisme.

Clearingmord (engelsk): Gengældelsesdrab, ofte foretaget på personer, der ikke er impliceret i det modsætningsforhold, som førte til det oprindelige drab. Anvendt som terrormiddel af nazisterne i de tyskbesatte områder under Anden Verdenskrig, i Danmark fra begyndelsen af 1944, bl.a. som gengæld for stikkerlikvideringer.

D

Dagmarhus: Seksetages forretningsejendom ved Rådhuspladsen i København, opført 1937 – 39 på Dagmar teatrets grund af arkitekterne Chr. Kampmann og H. Dahlerup Berthelsen. Under besættelsen 1940 – 45 hovedsæde for den tyske administration i Danmark; blev ved befrielsen overtaget af allierede organer (SHAEF og Military Mission); derefter igen i privat brug.

Danske Brigade, Den:– Danforce; Dansk militær styrke, oprettet i Sverige november 1943; blev uddannet af danske officerer, der var kommet til Sverige for at udbygge brigaden ved rekruttering blandt danske flygtninge. Kom til Danmark 5. maj 1945. Fik stor betydning for afviklingen af besættelsen i Danmark. Tillige en dansk besættelsesstyrke i Tyskland 1947 – 58. Bestod oprindeligt af 4000 mand, reduceredes 1949 til 1500 og flyttedes til Itzehoe under navnet Det danske Kommando i Tyskland.

Den Franske Skole – Jeanne d’Arc Skolen: Katolsk skole i København, oprettet 1878 af Skt. Joseph Søstrene. Ødelagt 21. marts 1945 i forbindelse med Royal Air Forces angreb på Shellhuset, 86 børn og 13 voksne omkom.

E

Edderkop-sagen: Dansk kriminalsag 1949 – 51 med baggrund i besættelses- og efterkrigstidens vareknaphed. Sagen afslørede november 1948 af redaktør Anders B. Nørgaard, Social-Demokraten. Han hævdede, at sortbørshandelen var organiseret af en central leder, ”Edderkoppen.” Efter oprulningen blev 3 dømt som hovedmænd; der blev idømt straf i 125 sager omfattende tyveri, bedrageri, hæleri, bestikkelse og sortbørshandel. Det mest chokerende ved sagen var, at 15 politifolk, deriblandt et par i høje stillinger, blev dømt for kriminelle forhold, mens 15 andre kom for en tjenestemandsdømstol. Bemærkelsesværdigt er også; i den sidste tids miskreditering af modstandsbevægelsen med fokus på stikkerlikvideringer opererer man ubekymret med tal på op til 400 likvideringer, dette tal er og kan ikke dokumenteres, al den stund ingen har tal på uopklarede mord begået af sortbørs bander, ej heller indbyrdes opgør blandt

Steder – organisationer – ordforklaring

nazistiske bander osv. De begåede og stadig uopklarede drab efter krigen på Peter Bangsvej er et af mange gode vidnesbyrd om, at billedet er mere end broget, hvorfor jeg må anbefale jantelovens moralske vogtere at afholde sig fra løs snak.

F

Fraternisering: Er almindeligvis betegnelsen for personlig omgang mellem et fremmed lands besættelsestropper og det besatte lands civilpersoner. Forbudet mod fraternisering gjaldt også, men dog med visse lempelser for den danske og norske brigade, der besatte dele af Nordtyskland. I Danmark måtte ingen danskere fraternisere – have personlig omgang med tyske flygtninge eller tyske krigsfanger.

Frie Danske: Danske, der under 2. Verdenskrig uden for de af Aksemagterne besatte lande gjorde en indsats til fremme af De Allieredes krigsindsats. I Danmark bar en modstandsorganisation dette navn, den udgav det illegale blad Frie Danske. Organisationen havde sine rødder i konservative kredse.

Frihedsrådet – Danmarks Frihedsråd: Ledende organ for modstandsbevægelsen i Danmark fra 16. september 1943 til krigens afslutning 5. maj 1945. Stiftedes af organisationerne Dansk Samling, Ringen, Frit Danmark og Danmarks kommunistiske Parti og holdt normalt ugentlige møder forskellige steder i København, hvor retningslinjerne for arbejdet blev fastlagt. Et antal underudvalg beskæftigede sig med bl.a. våbenfordeling, illegal presse, udarbejdelse af lovforslag til opgøret med besættelsestidens tyskerhåndlængere samt kontakten med politikerne. Trådte 1. gang offentligt frem for befolkningen med et opråb september 1943 og godtoges i vid udstrækning som Danmarks egentlige, frie regering; hertil bidrog, at Frihedsrådet repræsenteredes i Sverige af Ebbe Munck, i England af Christmas Møller og i Moskva af Thomas Døssing. Medlemmer var Niels Banke, C. A. Bodelsen, Ole Chievitz, Mogens Fog, Erling Foss, Børge Houmann, Erik Husfeldt, Frode Jakobsen, Alfred Jensen, Ole Lippmann, Flemming B. Muus, Arne Noe-Nygaard, Aage Schoch, Arne Sørensen og Hans Øllgaard. Opløstes juli 1945 og erstattedes af Frihedsbevægelsens Samråd, som fungerede til oktober 1946.

Frikorps Danmark: Militær enhed på ca. 1000 danske frivillige under det tyske Waffen-SS. Oprettet sommeren 1941 kort efter det tyske angreb på Sovjetunionen med kamp på østfronten som formål. Korpsets første chef var oberstløjtnant C. P. Kryssing, der februar 1942 afløstes af kaptajnløjtnant C. F. von Schalburg, som samme år afløstes af kaptajnløjtnant K. B. Martinsen. Opløst 1943 p.gr. af store tab og ringe tilgang; resterne af korpset indgik i SS-afdelingen Panzergrenadier Regiment.

Frøslevlejren: Tysk koncentrationslejr 1944 – 45 nær Padborg, Sønderjylland. Oprettet på dansk foranledning for at undgå deportationer til Tyskland, hvilket ikke lykkedes. Her sad på et tidspunkt 5.460 danske fanger, og indtil 5. maj 1945 interneredes

Steder – organisationer – ordforklaring

ca. 13.000 danskere, hvoraf 750 var overført fra Horserødlejren. Efter befrielsen, under navnet Faarhuslejren, anvendt til indsættelse af tyske håndlangere og folk, der var anklaget for landsskadelig virksomhed; 1949 overdraget til Padborg-lejren. Museet for Frøsevejlejren og Dansk Røde Kors Museum.

G

Gestapo: Geheime Staatspolizei; Tysk hemmeligt statspoliti, oprettet 1933 i Preussen af Göring, i de øvrige tyske lande af Himmler; 1936 forenet med rigssikkerhedsvæsenet, der beherskedes af SS og tjente til hensynsløs undertrykkelse af nazismens modstandere, efterhånden også i de besatte lande. Havde uindskrænket magt og var uafhængigt af justits- og forvaltningsmyndighederne. 1946 erklæredes Gestapo ved Nürnberg-processen for forbryderisk. Gestapochef i Danmark fra 1943 var SS-general Günther Pancke, men Otto Bovensiepen var den egentlige ansvarlige for bekæmpelsen af modstandsbevægelsen. Gestapos hovedkvarter i København var Shellhuset, i Århus Universitetsbyen og i Odense Husmandsskolen.

H

Hipo (tysk): Hilfspolizei: Hjelpepoliti; en særlig afdeling af Schalburgkorpsets efterretningstjeneste. Oprettet efter tyskernes fjernelse af det danske politi 19. september 1944; en del af medlemmerne bar sorte uniformer. Hipo'erne var hadede og frygtede p.gr. af deres mishandlinger af og terror over for danske statsborgere. Korpset blev opløst 5. maj 1945.

Holger Danske: dansk sagnhelt; oprindelig en sammenblanding af to eller tre historiske personer fra Karl den Stores tid; tilknytningen til Danmark er tvivlsom. Ifølge sagnet sidder Holger Danske sovende i Kronborgs kasematter (samt i Odense, Møgeltønder og andetsteds), hvorfra han først vil rejse sig, når Danmark er i yderste nød. Tillige en dansk modstandsgruppe. Gennemførte 1943 – 45 en række sabotageaktioner og ca. 200 stikkerlikvideringer; havde ved besættelsens ophør ca. 400 medlemmer.

I

Ikke-angrebspagt: traktat, hvorved stater binder sig til ikke at angribe hinanden. Adskillige ikke-angrebspagter blev i årene før Anden Verdenskrig indgået mellem Sovjetunionen og dens nabostater og i månederne op til krigsudbruddet mellem Tyskland og dets naboer, bl.a. med Danmark, således 31. maj 1939. Danmark overholdt denne pagt, vi angreb ikke Tyskland. Overtrædelse af en ikke-angrebspagt kan ikke rammes effektivt ad folkeretlig vej, og værdien af sådanne traktater er derfor problematisk, hvad Anden Verdenskrig også viste.

Information illegalt blad under besættelsen. Efter kapitulatjonen dagblad.

Steder – organisationer – ordforklaring

J

Jehovas Vidner: Internationalt religiøst samfund, grundlagt i USA i 1870'erne af C. T. Russell (1852 – 1916); han var påvirket af adventismens forventning om Kristi nære genkomst og forfattede selv 7 bind Studier i Skriften (også kaldt Milleniets Daggr). Efter hans død blev J. F. Rutherford (død 1942) bevægelsens leder. I hans periode blev Jehovas Vidner bevægelsens navn, vedtaget på et konvent i Columbus, Ohio, 1931. Uden at føre medlemsfortegnelser opgav bevægelsen i 1982, at i hele verden følte ca. 6 mill. sig knyttet til den, deraf i Danmark ca. 23.000.

K

KOPA: Kommunistiske Partisaner; 1942 – 43; skiftede navn til BOPA i et mislykket forsøg på at få del i de nedkastede våben- og sprængstofforsyninger fra England.

Koncentrationslejr: oftest: KZ-lejr: interneringslejr for civilpersoner, der anses for at være modstandere af magthavernes politik. Anvendt af spanierne under krigen mod Cuba i 1890'erne og af briterne under Boerkrigen; men først under Hitlers styre oprettedes et formeligt koncentrationslejrsystem i Tyskland. I de første tyske koncentrationslejre anbragtes regimets politiske modstandere. Efter krigsudbruddet 1939 voksede lejrenes antal, idet hundredtusinder af modstandere fra de besatte lande samt krigsfanger anbragtes i lejre. Mange af disse tjente som arbejdslejre; f.eks. var rustningsindustrien fra 1942 for en stor del afhængig af lejrenes arbejdsindsats. Behandlingen af slavearbejderne var grusom. I de besatte lande, især i Polen, oprettedes ligeledes koncentrationslejre; her var formålet udryddelse af mennesker, især jøder, og alene i Auschwitz myrdedes ca. 4 mill. mennesker. Tallet på myrdede i tyske koncentrationslejre anslås til 7 mill. Den danske Frøslølejr og Grini i Norge tjente som gennemgangslejre til lejrene i Tyskland.

L

Land og Folk: Dansk dagblad, trykt i København; organ for Danmarks Kommunistiske Parti. Blev grundlagt 1941 som første regelmæssigt udkommende illegale blad under den tyske besættelse af Danmark; fortsatte Arbejderbladets linje.

Fik under besættelsen 1940 – 45 stor udbredelse og betydelig indflydelse landet over; 1945 omdannet til dagblad under ledelse af Børge Houmann, der var dets chefredaktør til 1955. Udgivelsen blev indstillet 1991.

M

Mindelunden i Ryvangen: Begravelsesplads i det nordlige København for danske modstandsfolk, der omkom under frihedskampen 1940 – 45. Stedet blev af den tyske besættelsesmagt brugt til eksekutioner, og i maj 1945 fandt man her ligene af 202 danske,

Steder – organisationer – ordforklaring

henrettet af tyskerne. 106 af disse blev ved en højtidelighed 29. august 1945 bisat i Mindelunden; men de øvrige 96 blev begravet andetsteds. Desuden rummer Mindelunden en afdeling med 31 grave for ofre fra tyske koncentrationslejre samt en mindevæg med 151 navne på frihedskæmpere med ukendt gravsted. Anlægget blev indviet 5. maj 1950; det er udformet af arkitekt K. Gottlob og stadsgartner Axel Andersen. Et fællesmonument er udført af billedhugger Axel Poulsen; inskriptionen er af Kaj Munk.

O

Opportunisme (latin): Benyttes af personer, der handler efter devisen: Lille mis på vejen der, hvis er du? Jeg er sgu min egen. Handlinger og meninger styres af, hvad der umiddelbart er fordelagtigt for én selv, uafhængigt af, om det strider mod overordnede moralske eller holdningsmæssige synspunkter. Personer af denne art kaldes ofte for spytslikkere, lakajer, øjentjenere osv.

Ovomaltine: Maltekstrakt, lignede puddersukker. Rå havregryn – postevand og Ovomaltine var hovedretten morgen – middag og aften for mange danske modstandsfolk i lange perioder. En tilværelse i luksus.

S

SS: Schutzstaffel, dvs. beskyttelsesafdeling; tysk nazistisk, sortuniformeret organisation, 1925 udskilt af SA som et særligt elitekorps. Under Himmlers ledelse fra 1929 voksede SS' indflydelse stærkt. Oprettede og ledede koncentrationslejrene, den første Dachau, i marts 1933 og likviderede i 1934 SA-ledelsen (Röhm). Opretholdt et indenlandsk overvågningsnet, SD (Sicherheitsdienst), under Heydrich. Ledede under Anden Verdenskrig den nazistiske terror i Tyskland og de tyskbesatte lande og forsøgte at udrydde jøderne totalt (teknisk leder A. Eichmann). Særlige afdelinger var militærorganisationen Waffen-SS, der trådte i funktion 1938, og Gestapo-SS, der fra 1944 overtog ledelsen af den militære efterretningstjeneste. Opløstes 1945 og blev ved Nürnbergdomstolen erklæret forbryderisk.

Schalburgkorpset: Militærkorps under 2. verdenskrig. Bestod af danske statsborgere; oprettet 1. april 1943 af kaptajn løjtnant K. B. Martinsen. Inspireret af Himmlers idé om en fællesgermansk SS-organisation og hed oprindelig Germansk Korps, men tog navneforandring til Schalburgkorpset til minde om C. F. von Schalburg. Det egentlige korps var en militær formation; desuden var der en civil afdeling, Folkeværnet. Korpset nåede op på i alt 500-600 mand. Dets hovedopgave var at bekæmpe modstandsbevægelsen, og dets medlemmer deltog i vid udstrækning i terror, clearingmord og stik-kervirksomhed. Særlig forhadte var dets civilklædte efterretningsvæsen, E.T., der efter Schalburgkorpsets opløsning i januar 1945 fortsatte som en selvstændig terrorgruppe. Schalburgkorpsets virksomhed blev stærkt reduceret i sommeren 1944, da Frihedsrådet

Steder – organisationer – ordforklaring

under folkestrejken i København krævede korpset fjernet. Kort efter blev hovedparten af mandskabet overført til den såkaldte SS-uddannelsesbataillon, der havde kaserne i Ringsted, og gjorde i krigens sidste måneder under navnet SS-vagtbataillon Sjælland tjeneste som sabotagevagter. Schalburgtage: Schalburgkorpsets og andre tyskinspirerede terrorødelæggelser, der efter Hitlers dekret af 30. december 1943 iværksattes i Danmark. Betegnelsen opstod som en afledning af sabotage, udført af Schalburgkorpset. Schalburgtagen var rettet mod forlystelsesetablisser, avisredaktioner eller virksomheder, der ikke leverede krigsvigtige varer. Det var hensigten at gøre sabotagen upopulær i befolkningen, og i nogle tilfælde ønskede man forveksling med modstandsbevægelsens aktioner, bl.a. ved jernbaneschalburgtage. Schalburgtagen forblev dog virkningsløs og opnåede kun den modsatte virkning i befolkningen.

Shellhuset: Forretningsejendom i København på hjørnet af Vester Farimagsgade og Kampmannsgade, bygget 1934 af Royal Dutch Shell. Under Danmarks besættelse 1940 – 45 beslaglagt af Gestapo, som her havde sit danske hovedkvarter. I Shell-huset fandt forhør og tortur af danske modstandsfolk sted, og i tagetagen var indrettet fængselsceller for særlig betydningsfulde modstandsfolk. Blev 21. marts 1945 udsat for et britisk bombardement, hvorved ca. 100 Gestapo-folk samt enkelte af tagetagens fanger blev dræbt, mens flere undslap. Selve aktionen var et meget fornemt præcisionsarbejde; men en ulykke for et af flyene samt fejl af nogle af de følgende nedkaldte katastrofe over Jeanne d'Arc-skolen og nogle bolighuse, hvorved 112 blev dræbt, deraf 88 børn. Shellhuset genopførtes 1946 – 50.

Skæve Våbenfordeling: Kaj Jensen, Ebbe Rørdam, Bjarne Hansen og flere andre af mine kammerater blev dræbt under aktion. Selv var jeg så tæt som man komme på at miste livet . fordi jeg manglede det rigtige grej ved sprængninger. Afvæbnings-sktionernes formål var at skaffe våben og ammunition. Dette lå til overflod på lager hos samarbejdsfolkernes våbenfæller, de militære officersgrupper. De to førstnævnte blev dræbt på aktion, hvor jeg deltog. Sidstnævnte var en af mine „gamle“ folk. Tabene i København – 16 døde og 3 skadede. På landsplan skal tallene sandsynligvis multipliseres med to eller tre.

S.O.E.: Special Operations Executive; Britisk militærorganisation, oprettet i juli 1940 til støtte for modstandsbevægelserne i de af Aksemagterne under 2. verdenskrig besatte lande. Gennem S.O.E. samlede man alle Storbritanniens kontakter med modstandstyrkerne. På særlige skoler trænede organisationen frivillige fra de besatte lande; de uddannede sendtes fortrinsvis som faldskærmsfolk til de besatte områder, hvor de etablerede kontakt med modstandsorganisationerne, instruerede og virkede for fremskaffelse af forsyninger fra Storbritannien ad luftvejen eller over havet. I alt virkede afdelingen for over 30 lande. Fra USAs indtræden i krigen i december 1941 samarbejdede S.O.E. med

Steder – organisationer – ordforklaring

den tilsvarende amerikanske organisation O.S.S. (Organization of Strategic Service), og såvel hovedkontorer som de enkelte afdelinger fik blandet britisk-amerikansk ledelse. Fra 1944 lod det sig gøre at udruste store guerillahære med moderne udstyr; især fik guerillastykkerne i Jugoslavien og Frankrig betydelige leveringer. En dansk afdeling af S.O.E. oprettedes i efteråret 1940. Januar 1941 begyndte uddannelsen af de første 15 danske faldskærmsagenter, og i december samme år sendtes lægen Carl Johan Bruhn (1904 – 41) samt maskinmesteren Mogens Hammer (1911 – 46) som de første til Danmark. Fra marts 1943 leverede S.O.E. konstant sabotagemateriel til modstandsbevægelsen. I alt nedkastedes ca. 50 danske faldskærmsfolk, og der leveredes ca. 1000 t forsyninger, dels via nedkastninger, dels via Nordsøen og Sverige. Efter aftale mellem S.O.E.repræsentanter og Frihedsrådet inddeltes Danmark 1944 i seks militære regioner, der i tilfælde af en invasion skulle stilles under SHAEF, hvorved modstandsbevægelsens aktioner søgtes indpasset i de strategiske planer.

SIPO: Det danske sikkerhedspoliti: svarer til PET i vore dage. I dag samarbejdes med FBI og CIA i USA. Før og under besættelsen med tyske efterretningsorganisationer. Da alle disse lakajer endnu var ovebevist om en snarlig tysk sejr i Blitzkrigen, lod disse ledende danske politifolk sig afbilde i Billedbladet. Billederne viser danske og tyske politifolk i festligt samvær (drukgilder). Da danske politifolk døde i tyske koncentrationslejre, boede lakajerne komfortabelt på hoteller i Danmark.

Litteraturliste

- Adgang forbudt til Rigsarkivet. Larsen, Leif
Besættelsen 1940 – 1945. Kjersgård, Erik. 1980–81
Besættelsestid og frihedskamp 1940-45. Lundbak, Henrik; redaktion: Karl-Johann Hemmersam, Henrik
Lundbak, Poul Vestergaard; manus og interviews: Esben Kjeldbæk.
Frihedsmuseet, København. 1996
Besættelsestidens fakta Alkil, Niels (red.). Sagførerraadet 1945-1946
BOPAs kogebog. Larsen, Ejgil
Borgerlige partisaner. Larsen, Leif. 1982
D.K.P. og frihedskampen. Sabotagerapporter m.m. 1996
Danmark i Hitlers hånd. Best, Werner, Rigsbefuldmægtiget. 1989
De sorte tog. Kurt Otto Petersen
Drømmen om verdensrevolutionen 1. Nørgaard, Erik. Bogans Forlag 1985
Generalløjtnant Ebbe Gørtz. Jørgensen A.R. 1990
En sabotørs erindringer. Horwitz, Hugo og Knud Rasmussen. 1983
En studie i rødt, hvidt og blå. Andersen, Tage Revsgård. 1981
Et skridt mod friheden. King Jr., Martin Luther. Jespersen og Pios Forlag 1964
Faldskærmsfolk. Birkelund, Peter og Dethlefsen, Henrik. 1986
Fem års kamp for friheden. Forlaget Hassing 1965-67
Flygtning 33. Madsen, Carl. Vendelkær 1974
Forræderiet mod sabotørerne. Bd. 1 af Generalens fald. Nørgaard, Erik.
Nordisk Bogforlag 1973
Fra Bjelkes Allé til Barcelona. Jørgensen, Carsten. 1986
Fredsakademiets database, Internettet: www.fredsakademiet.dk
Frit Danmarks hvidbog
Fængselsvæsenet under besættelsen I–II. Carlé, Erik. 1990
Gestapos forhørsrapport over Erik Crone
Glimt fra et jernbandeliv 1935 – 1950. Guldvang, S.A.
Jernbanesabotagen i Danmark. Trommer, Aage. Odense University Press 1971
Kamp uden Vaaben. Ehrlich, Karl, N. Lindberg og Gammelgaard Jacobsen.
Ejnar Munksgård.
Krigen før krigen. Bd. 3 af Drømmen om verdensrevolutionen. Nørgaard, Erik.
Bogans Forlag.
Krig og slutpil. Bd. 4 af Drømmen om verdensrevolutionen. Nørgaard, Erik. Bogans
Forlag 1986
Læge i tyske koncentrationslejre. Thygesen, Paul. 1964
Løgn en Videnskab. Lykkegård, Karl
Min spanske krig. Christensen Karl. 1986

Litteraturliste

- Modstandsarbejde i nærbillede. Trommer, Aage. 1973
Mordet på løjtnant Skov. Bd. 3 af Generalens fald. Nørgaard, Erik.
Nordisk Bogforlag 1974
9. april, de spildte muligheders dag. Jørgensen A.R.
Proces mod politiet. Madsen, Carl. Vendelkær
Processen mod Land og Folk. Bd. 2 af Generalens fald. Nørgaard, Erik.
Nordisk Bogforlag 1973
Sabotage. Brandt, Børge og Kristiansen, Knud
Sabotageorganisationen BOPA 1942–1945. Kjeldbæk, Esben. 1997
Schalburgkorpset. Pedersen, Andreas Monrad
Soldater i maksimaltøj. Jensen, Martin Evald. 1976
Spionage mod Danmark. Jørgensen, A.R. 1977
Statistiske årbøger
Styrtet ned. Christensen, Dan Chr. 2000
Target Cap Arcona, Schwarberg, Günther. CDR Forlag 1998
Topographie des Terrors. Berlin
Truslen om krig. Bd. 2 af Drømmen om verdensrevolutionen. Nørgaard, Erik. Bogans
Forlag 1985
Tyske monopoler ville oprustning og krig. Rasmussen, Harald dr. pæd.
Okänd armé. Hoffmann, Karl Heinz og Otto Mayr-Arnold. Sverige 1959
Var det det værd? Jensen, Martin Evald. 1980

Hvorfor henvender jeg mig til dig?

Med mine egne til tider ret klare, slet skjulte holdninger som baggrund lægges facts frem. For nogen vil de virke stødende – firkantede – enøjede og provokerende. Dette sidste er så absolut også hensigten. Kommer man i den situation, at man skal træffe en beslutning, der får konsekvenser ikke blot for en selv, men også for medborgere lettes den videre forretningsgang, hvis man med et vågent sind har lært at skelne mellem skidt, snot og kanel. Altså lært at analysere den indre svinehunds sorte tale og har fundet sit ståsted. Jeg prædiker ikke, men forsøger at pirre den enkeltes nysgerrighed og forsøger at hjælpe til en forøgelse af selvstændig tankevirksomhed.

Da jeg var færdig med at skrive mine erindringer, sad jeg og var ved at falde i svime over, at jeg fra barnsben konsekvent havde været for ikke-vold – imod krig, men for at gøre en krigs skadevirkninger mindre, alligevel greb til det paradoksale – nemlig med våben – at smadre, lemlæste og slå folk ihjel.

Efter krigen kunne jeg tjene en mindre bondegård som officer, men gik i smedelære igen til den usle hyre af 10.- kr. pr. uge.

Mit budskab er klokkeklart:

Den, der ikke kender historien, er dømt til at gentage dens fejltagelser

Vold – krig er en forbrydelse – krige har kun tabere

Den gamle mands erfaring er at: Det eneste virksomme middel mod vold – mod krig – mod terror er et sandt demokrati. Findes det? Ikke fikst og færdigt – faldet ned fra himlen med Dannebrog. Et demokrati er et produkt, som skabes af dets borgere. Det er et spejlbillede af borgernes kvaliteter?

Eller sagt på anden vis – borgernes passivitet målt i DET TAVSE FLERTALS størrelse. Vore politikere manipulerer lige akkurat så langt, som borgerne tillader det.

Mit liv har absolut ikke været en dans på roser, men målt i kvalitet har det været godt. Jeg kan se mine børn og børnebørn i øjnene, jeg kan gå til spejlet. Hvor mange kan det? For mig har der været en nøje sammenhæng mellem

LIVSHOLDNINGER OG LIVSKVALITET.

Du kan med udbytte læse Temabøgerne, men du kan derudover og det er mit stille håb anvende dem i studiekredse, i skoler i undervisning indenfor den etablerede skoleverden. Det bedste middel – „våben“ mod undertrykkelse er den frie debat.

På min hjemmeside www.aage-staffe.dk og www.befrielsen.dk

kan du få flere informationer.

Aage Staffe